

Operasjon Asfalt

Operasjon Asfalt var navnet på en aksjon som handlet om å flytte krigsfanger til Tjøtta på Helgelandkysten. Først ble de gravlagt på ulike plasser som Øverbygd, Rustahøgda (Russehøgda) og Målselv kirkegård, men i 1951 bestemte norske myndigheter at de skulle flytte krigsfangene til Tjøtta. Dette skjedde fordi de var redd for russisk spionasje. De var redde for at russerne skulle bruke besøk på kirkegårdene som en mulighet for å spionere på Bardufoss flyplass og andre forsvarsanlegg under Den kalde krigen.

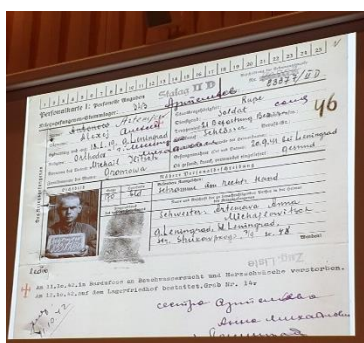
Dette er et bilde av kirkegården på Rustahøgda (Russehøgda). Bilde utlånt av Morten Kasbergesen

Delte meninger om flytting

Da lokalbefolkningen fikk vite at gravene skulle flyttes, var det delte meninger om de skulle flyttes eller ikke. De fleste mente at de hadde strevd for å gjøre gravplassen fin og at gravene var en del av lokalsamfunnet. Asbjørn Jaklin skriver i boken *Isfronten- den kalde krigen i nord* at for å forhindre at likene ble flyttet, hengte lokalbefolkningen i Øverbygd opp en handgranat for å vise at de ikke var enige. Handgranaten ble funnet, og arbeiderne som fant granaten varslet ordfører Bjarne Haug.

Flyttingen

I 1951 startet militæret arbeidet med å grave opp likene som ble flyttet til en felles gravplass på Tjøtta i Nordland. Det var omtrent 250 lik i Målselv som ble gravd opp. Oppgravingen var respektløs for døde personer som er begravde, får jo vanligvis ligge i fred. Dette var dessuten en hemmelig operasjon som ingen skulle få vite om. Det var 77 sovjetiske fanger fra gravplassen på Rustahøgda, 150 sovjetiske fanger fra gravplassene i Øverbygd og 24 fra kirkegården ved Målselv kirke. Fangene ble flyttet med bil og båt. På den tiden var likene begynt å råtne, så det lukta veldig stygt.

Fangkort lånt av Marianne Soleim

Fangene ble behandlet svært dårlig. De bodde i dårlige brakker som ikke var vanntette. De ble slått og pisket hvis de ikke gjorde det de skulle og de fikk akkurat nok mat til å fullføre oppdraget de skulle gjøre og ikke en kalori mer. Fangene skulle ikke ha noen identitet. De skulle bare ha et nummer, og derfor ble ikke navnene deres brukt. Tyskerne hadde fangekort hvor det sto navn, fingeravtrykk, fødsel- og dødsdag, foreldres navn, religion og et bilde av fangen. Fangene ble fratatt alle rettigheter.

Tragedien etter løslatelsen

8. mai 1945 ble alle fangene som var i leirene i Målselv sluppet fri. Dette var en gledens dag for mange. Men dessverre skjedde det også en tragedie. Russerne var nede ved hangar 3, der det lå et kjempestort lager med fly-torpedoer. I mange av torpedoene var det massevis med vodka. Det var daglig fest med mye moro, noe som de fortjente, men som også skulle bli en tragedie. Det var nemlig slik at noen av disse torpedoene var fylt opp med tresprit og noen var fylt opp med vodka. Det sto ganske tydelig hva som var hva. Etter hvert ble det mangel på sprit, og så var det en mann som hadde promille som skulle gå for å hente mer. Han tok feil og endte opp med tresprit. Utpå natten gikk alarmen. Mange festedeltakere var blitt dårlige. Ole Reistad var nattevakt, og fikk i oppgave å trekke opp korker på brandyflasker og overlevere disse til sanitetspersonell. Dette skulle virke som en motgift, men likevel døde 42 personer på grunn av trespriten.

Kilder:

Wikipedia https://no.wikipedia.org/wiki/Operasjon_Asfalt (Oktober 2019)

SNL https://snl.no/Operasjon_asfalt (Oktober 2019)

Solheim, Marianne N : Operasjon asfalt. Orkana Akademisk, 2016

Jaklin, Asbjørn: Isfront – Den kalde krigen i nord.. Gyldendal, Oslo 2009